

Mustafa Zirić
Susret Podalpama
Vjesnik (Zagreb, KRO)
29.11.1955

Original:
Signatur: R-A 2.1.019/005

Susret Podalpama

Razgovor s književnikom Erich Maria Remarque

Još prošle godine uputio sam se u Švicarsku da pronadem Erich Maria Remarquea, autora nama toliko poznatih djela: »Na zapadu ništa novo«, »Povratak« i »Tri ratna druga«, izdatih između dva rata, po kojima je Remarque postao jedan od najpopularnijih živih pisaca svijeta.

Moje prošlogodišnje poznanstvo sa vlasnikom izdavačke kuće »Europa Verlag« – Zürich-New York, ništa mi nije pomoglo da se nadem sa Remarqueom.

Pokušao sam preko njegova izdavača u Njemačkoj, ali i to je propalo. Ta veza samo mi je toliko pomogla da sam dobio adresu Remarqueevog advokata, koji je tada boravio u Münchenu.

Remarque je u to vrijeme bio u Parizu i morao sam da se vratim ne zadovoljivši svoju želju.

Prije mjesec dana sa svojim drugom, također izdavačem, uputio sam se na Frankfurtski sajam knjiga, gdje se svake godine sastaju izdavači cijelog svijeta.

Mi u Jugoslaviji izdajemo Remarqueova djela već gotovo tri decenije »Triumfalna kapija«, »Ljubi bližnjega svoga«, »Iskra života«, »Doba života i doba smrti«, njegova posljednja djela, pojavila su se takoreći u isto vrijeme u knjižarskim izlozima u našoj zemlji, kada i u Parizu, Berlinu, New-Yorku, Londonu, Tokiju.

Malo koji čitalac zna da Remarqueova djela čita bez odobrenja autora, jer jugoslovenski izdavači do juče nisu imali Remarqueovu dozvolu za prevodenje i izdavanje njegovih djela na našim jezicima.

Eto, to je nas dvojicu natjeralo da sada kao izdavači njegovih djela potražimo Remarquea i zatražimo autorska prava za Jugoslaviju.

Već prvi ljudi iz krugova bliskih Remarqueu rekli su nam, da je to nemoguće. Direktni kontakt je neostvariv. Remarque posluje s izdavačima samo preko svojih advokata. Vi morate da stupite u vezu s njegovim generalnim advokatom u New-Yorku. Samo tako.

Susrete s novinarima, reporterima i izdavačima on obično izbjegava, jer mu to oduzima vrijeme potrebno za rad.

Ipak smo krenuli. Opet u Švicarsku. Samo smo imali preporuku za ličnog Remarqueova prijatelja, advokata u Zürichu, koji zastupa Travena i Bromfilda. On nas je primio s atašekom naše ambasade u Švicarskoj, koga smo također zarazili remarqueovskom groznicom. Njemu je bilo stalo da poduzme sve, da se izbjegne nelagodan spor između Jugoslavije i jednog stranog državljanina, Erich Maria Remarquea, čija prava u Jugoslaviji nisu zaštićena, a Remarque je baš nedavno predao slučaj Jugoslavije svom njujorškom advokatu.

»Remarque se vraća iz Pariza u subotu naveče u svoju vilu na jezeru Lago di Maggiore, i ja ću sve urediti da vas primi. Krenite odmah u Asconu«, - rekao nam je Travenov advokat nakon telefonskog razgovora s Remarqueovom sekretaricom.

Preko snježnog alpskog masiva Gotharda jurili smo električnim vozom k jugu Svicarske. Kasnije smo saznali, da je i Remarque istim vozom putovao iz Pariza u isto vrijeme kada i mi, i vraćao se svojoj kući u Porto Ronco.

Sutradan u 10 sati ujutro telefonski smo razgovarali s Remarqueam.

»Gospodine Remarque, mi smo jugoslavenski izdavači. Naša je već odavna želja da se s vama nademo. Sva vaša djela su u Jugoslaviji prevedana gotovo u isto vrijeme kad i u svijetu. Mi smo morali da zadovoljimo želje mnogobrojne čitalačke publike. Sada bismo htjeli da to pitanje reguliramo.«

Remarque je bio ljubazan. Očigledno proatelj iz Züricha je već telefonirao ya naš dolazak. Sastanak je ugovoren za dva sata poslije podne.

»Svako pola sata imate autobus iz Ascone do Porto Ronca. Samo recite šoferu da zaustavi pred mojom kućom. Svi oni znaju gdje ja stanujem«, tumačio nam je Remarque, kako ćemo doći do njegove vile.

Bili smo uzbuđeni. Čitalačka i izdavačka strast nas je tjerala naprijed. Stigli smo nešto prije ugovorenog roka i šetali ispred njegove kuće. Zapitkujući povremeno prolaznike, provjeravali smo, da li je to Remarqueova vila.

Točno na minut zazvonili smo na vrata njegove vile i pred nama se pojavila crnomanjasta Talijanka, tridesetih godina, djevojka, koja mu kuha i posprema stan, jer Remarque živi potpuno sam u svojoj vili. Ona nas je uputila u njegovu radnu sobu.

Remarque je sjedio zavaljen u fotelji kraj kamina, okrenut leđima ulaznim vratima i razgledao fotose filma »Fosljednji dani Hitlera«, koji je snimljen nedavno u Beču po njegovom scenariju. Remarque se dugo perom borio protiv nacizma i na filmskom ekranu omogućio je gledaocima da doživer uvjerljivo kraj Hitlerova života.

Upoznali smo se i počeli razgovor o filmu.

Desno od njegove fotelje, na dohvat ruci, na tronošcu, stajalo je dvadesetak flaša raznih pića. Laganim pokretom ruke uzeo je flašu konjaka i nama natočio: »Ja ne ću, moram još danas raditi«, rekao je i svoju čašu ostavio praznu.

Mi smo se okrijepili i započeli razgovor. Sve je išlo kako treba. On nas nije zounio čestim upadicama i pitanjima, s kojima je htio što proje da sazna što više o nama i Jugoslavij.

Pitao nas je, da li je naše poduzeće državno ili privatno. Objasnili smo mu, šta su to izdavački i radnički savjeti.

Shvatio je naše teškoće u plaćanju devizama. Rekli smo mu, da mi devize trebamo za nabavu strojeva, ali se nadamo, da nas devizni bilans ne će dugo biti takav. Remarque se interesirao, da li su sva njegova djela prevedena u zemlji, kada je preveden prvi put roman »Na zapadu ništa novo« i druga djela.

Bilo nas je stid, kad nam je pokazao zbirku svojih djela prevedenih na 40 jezika svijeta, u kojoj nije bilo nijednog jugoslavenskog izdanja. Eskimi, Afganistanci, Japanci slali su mu njegova djela, samo mi ne.

Brzo smo se sporazumjeli. Dobili smo prava za sva njegova djela u Jugoslaviji. Bio je zadovoljan, kada smo mu rekli da ćemo ponovo izdati njegova cjelokupna djela.

Ponudio nam je svoju prvu dramu, koja sada nosi radni naslov »Berlin 1945.«, koju je nedavno davršio.

»Sam sam odabrao glumce. Uskoro ću gledati premijeru u Berlinu. New-York i Pariz su je već otkupili. To je antinacistička stvar«, Remarque je pričao s velikim žarom o svojoj prvoj drami. Sada je pio našu, već davno poznatu mušljivovicu, izvinjavajući se: »Ja nikad nisam zadovoljan svojim djelom, kada ga napišem. Uvijek čekam mišljenje kritike, ali ova drama je yaista dobra. Radnja se događa u Berlinu 1945. godine. Dramski sukob je već u samom početku. Napetost je do kraja tolika, da će publika napola da sjedi u stolicama, a ne da zavaljena mirno čeka kraj. Ne će biti kuharice, koja ne će, istovremeno brišući tanjire, gledati na televiziji prijenos premijere.«

Tako je Remarque pričao o svojoj prvoj drami, koju je napisao za tri mjeseca, ali ju je dugo nosio u sebi Sada piše još dvije nove drame. Ovu prvu sam je preveo na engleski. Rekao nam je, da je izvedba vrlo jeftina i da treba samo osam glumaca.

Sada smo se kucali u njegovo zdravlje.

Remarque (nacisti su izmislili da se zove Kramer) ima točno 57 godina, ali izgleda 10 godina mladi. Svjež, uspravnog stasa, sigurno se kretao po svojoj velikoj sobi zastrtoj raznim starinskim ćilimima i pokazivao nam rukopise, stare slike po zidovima i odgovarao svojim ugodnim baritonum na naša pitanja.

Slikali smo se na balkonu njegove radne sobe, koja gleda no Jezero i Alpe. Remarque nam je rekao, da postoji mogućnost da dode u Jugoslaviju, s namjerom da ovdje potraži materijal za nove romane i drame, u zemlji, u kojoj ima ilione čatalaa i pristalica ideje humaniyama i ljubavi prema čovjeku.

Srdačnim i snažnim stiskom ruke rastali smo se s ovim antinacistom našim projateljem.

Erich Maria Remarque rekao nam je: AUFWIEDERSEHEN!

Mustafa Zirić

Bildunterschrift: Knjizevnik E. M. Remarque u razgovoru s Mustafom Zirićem na terasi svoje vile